

SEVİNC MURADZADƏ

Lənkəran Dövlət Universiteti

Lənkəran Həzi Aslanov 50

Email ünvanı: sendi1302@gmail.com

“DƏBİSTAN”, “RƏHBƏR”, “MƏKTƏB” JURNALLARININ NƏSRİNDƏ TƏRBİYƏ MƏSƏLƏLƏRİ

Xülasə

“Dəbistan”, “Məktəb” və “Rəhbər” jurnalları XX əsrin əvvəllərində çap olunan ilk Azərbaycan uşaq mətbuat orqanları idi. Bu mətbuat orqanları gənc nəslin yetişməsində, tərbiyə olunmasında mühüm rol oynayırdılar. Jurnalların səhifələrində dərc olunan yazıların böyük əksəriyyəti təlim-tərbiyə məsələlərinə həsr olunurdu. Bu jurnalların əməkdaşlarının böyük əksəriyyəti dövrünün tanınmış yazıçı və müəllimləri idi. Təbii ki, onlar əsərlərində daha çox elm, məktəb və maarif məsələlərindən yazmağa üstünlük verirdilər. Bu cəhət həmin jurnallarda çap olunan poetik əsərlərdə olduğu kimi, nəsr nümunələrində də özünü göstərirdi. Bildiyimiz kimi uşaq ədəbiyyatı uşaqların yaş səviyyələrinə uyğun şəkildə yazılır. Uşaq mətbu orqanlarında dərc edilən ədəbi nümunələrdə də bu məsələyə diqqət olunmuşdur. “Dəbistan”, “Rəhbər” və “Məktəb” mətbu orqanlarının proqramında yer alan əxlaqi – didaktik hekayələr, dünya ədəbiyyatından tərcümələr, elmi-kütləvi məqalələr məktəblilərin hadisələrə yanaşma aspektini genişləndirmiş və onları düzgün dəyərləndirməyi tendensiya halına gətirmişdir. Göründüyü kimi, bunlar yetişməkdə olan gənc nəslin tərbiyəsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malik məsələlər idi.

Nəsr əsərlərində bir qayda olaraq tərbiyə və əxlaq məsələləri təbliğ olunurdu. Bir sıra tarixi hadisələrin məzmunun nəsr əsərləri vasitəsi ilə oxucuları çatdırılması onları tarixlə tanış etməklə yanaşı, tarixdən ibrət götürməyə də səsləyirdi. Dünya ədəbiyyatından olan nümunələrin tərcüməsi tərbiyəvi mövzuda olan məsələlərə daha geniş rəqəsdən yanaşmanı təmin edirdi. Nəsr əsərlərində təbliğ olunan məsələlərdən biri də milli kimlik və milli dil məsələsi idi ki, məqalədə bunlar geniş şəkildə əksini tapmışdır. Bu kimi mövzular istər uşaqlarımızın, istərsə də onların valideynlərinin tərbiyəsinin formalaşmasında mühüm yer tuturdu.

Açar sözlər: jurnallar, məktəb, nəsr əsərləri, tərbiyə məsələləri, mənəvi dəyərlər

Bəşər övladının özünü təkmilləşdirmək, inkişaf etdirmək və yeni sivilizasiyalar qurmaq uğrunda olan mədəni-mənəvi mübarizəsi bəşəri ideyalara hörmət, humanizm, vətənpərvərlik, dostluq və s. kimi mühüm mənəvi-estetik keyfiyyətləri əsas götürmüşdür.

Azərbaycan xalqının inkişafında da bu kimi dəyərlər daim ön planda olmuşdur.

XX əsrin əvvəllərində maarifpərvər ziyalıların təşəbbüsü ilə xalq kütləsinin maariflənməsi və gənc nəslin inkişafına görə açılmaqda olan məktəblər üçün dərc olunan dərs kitablarından, təhsil-tərbiyə məsələlərini ön planda tutan qəzet və jurnallardan istifadə edirdilər.

Bu dövrün qəzet və jurnallarının əsas qayəsi gəncliyin yeni dövrə uyğun tərbiyə olunması, xalqımızın maariflənməsi və dünya xalqlarından geri qalmaması idi.

XX əsrin əvvəllərində ilk uşaq mətbu-orqanı olan “Dəbistan” jurnalı 1906-cı ildə fəaliyyətə başladı. Bu jurnalın əsas ideyası Azərbaycanda ana dilində uşaqlara məxsus dövrü mətbuatın yaradılması idi.

“Dəbistan” jurnalının zəngin və rəngarəng proqramı var idi. Orada uşaqların və gənclərin əqli və mənəvi inkişafına kömək edən müxtəlif səciyyəli bədii və elmi əsərlərin nəşri nəzərdə tutulmuşdu ki, bunların arasında orijinal hekayə və şeirlər, tərcümələr, elmi kütləvi və əyləncəli materiallar da var idi.

Jurnalın 1906-cı ildə dərc olunmuş ilk sayında “Validəynə məxsus vərəqə” hissəsində jurnalın fəaliyyət proqramı elan elan olunmuş, bundan əlavə ata-analara uşaqların ev və məktəb tərbiyəsi, təlimi üçün görə biləcəkləri əhəmiyyətli məsələlər göstərilmişdir.

“Dəbistan” jurnalında fəaliyyət göstərən sənətkarlar poetik əsərləri ilə yanaşı, dərgidə nəsr əsərlərini də dərc etdirirdilər. “Dövlətmənd bir ovçu ilə bir çobançığın mülkəməsi”, “İlan”, “Hekayə”, “Fəhlə”, “Bir çiftçinin sərgüzəşti, yaxud bir itin sədaqəti”, “Öksüz Güllü”, “Qüreyş tərələri” kimi tərcümə və hekayələr, “Tacmahal, yaxud Mümtaz Mahal”, “Saat”, “Əkbər Şah”, “Qitə”, “Dil millətin həyatına vəbasətdir” və s. kimi publisist və elmi-kütləvi materiallar bunlara misal ola bilər.

“Dəbistan”da işıq üzü görən hekayələrdə zəhmətkeşlərin haqqının tapdanması, insan övladının nankorluğu, xurafat və digər ictimai problemlə məsələlər pislənir, dostluq- yoldaşlıq, sədaqət, vətənpərvərlik və təhsil məsələləri qabardılaraq təriflənirdi. Göründüyü kimi, bunlar yetişməkdə olan gənc nəslin tərbiyəsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malik məsələlər idi.

Əliağa Həsənzadənin “Dəbistan”ın I və II sayında “Elmi-publisist materiallar” bölümündə “Əl-elmü fi-s-sıcarı kən-nəqşi fi-l-həcəri” ayəsinə verdiyi şərhə diqqət edək. Müəllif ayəni belə şərh edir: “Uşaqılıqda kəsb olunmuş elm daşa nəqş olunmuş kimidir”,- demişlər. Və həqiqətdə də böylədir. Hər kəs bu qədim hükəmanın dedikləri həqiqəti özündə və öz vücudunda təcrübə edə bilər.

Əlli və altmış yaşında kişinin beş-altı yaşında tıfl olan vaxtında ittifaq düşən vəqilər, əhvalatlar heç yadından çıxmaz.” (1.,s.43).

Göründüyü kimi, ayə və onun şərh uşaqların oxuma və öyrənmə istəyini artırmaq, onları elmə və biliyə həvəsləndirmək mahiyyəti daşıyır.

“Saat” adlı məlumat xarakterli materialda, “Tacmahal, yaxud Mümtaz Mahal”, “Əkbər Şah” yazılarında da uşaqların dünyagörüşünün genişlənməsi, onların yenilik axtarışında olan gənclər kimi tərbiyə edilməsi təbliğ olunur, tarixi faktların dili ilə əsaslandırılırdı.

“Dəbistan” jurnalının 1908-ci ildə çap olunmuş 9-cu sayında “Dil millətin həyatına vəbasətdir” adlı məqalədə ana dilinin xalqın həyatında olan danılmaz yeri, onun inkişafında olan əhəmiyyəti xüsusi vurğulanır. Bu yazıda ərəb və fars mədəniyyətinin və dilinin ana dilimizə olan xarici təsirləri qeyd olunur və bunun davam etməməsi üçün çarə axtarılır:

“Dili islah və tövsi etmək üçün ən birinci vasitə mətbuat və ədəbiyyatdır. Bir tərəfdən ərəbi-qələm, digər tərəfdən mətbuat öz əfkar və əxbarını sadəcə bir dil ilə yazıb intişar etsələr, əlbəttə, bunları oxuyan, bunlar ilə tərbiyə tapan millət də sadə dil ilə danışar və oxuduğunu lazımınca fəhm və zəbt edir. Böylə dil vasitəsi ilə millətə hər günə elmi və fənni məlumat verib onları tərbiyə etmək və tərəqqi etdirmək olur. Millətin tərəqqisində böyük bir çərx işləmək üçün ədəbiyyat və mətbuat, milli dil birinci şərtidir.” (1.,s.51)

Burada qeyd olunanlardan belə qənaətə gələ bilərik ki, ana dilində səlis danışmaq, oxuduğunu düzgün qavramaq üçün dildən düzgün istifadə etməyi məsləhət və vacib bilirlər. Dilin

sadəliyi üçün ən birinci vasitə ədəbiyyatdır. Bu cür sadə dillə millətə elmi məlumatları və bilikləri ötürmək daha asan başa gələcək və daha tez bəhrəsini verəcək.

“Dəbistan” jurnalının nəşr olunduğu zamanlarda növbəti jurnal - “Rəhbər” jurnalı işıq üzü gördü. “Rəhbər” jurnalı 1906-cı ilin sentyabrında Bakı şəhərində görkəmli maarif xadimi və alim-metodist Mahmud bəy Mahmudbəyovun redaktorluğu və nəşirliyi ilə dərc olunmağa başladı.

“Rəhbər” özündən əvvəl çıxan “Dəbistan” və özündən sonra nəşr olunan “Məktəb”dən fərqli olaraq bütövlükdə uşaqlar üçün nəzərdə tutulmamışdı. Lakin onun məramnaməsində qeyd olunurdu ki, “məqsədimiz məktəblərimizin müntəzəmliyinə, millətimizin məişət meydanında, elm və mərifət yolunda irəli getməsinə, milli ədəbiyyatdan xəbərdar olmasına əlimizdən gələn qədər rəhbərlik etməkdir” (2.,s.91).

Buradan belə qənaətə gəlmək olar ki, o əsasən pedaqoji təmayüllü olmuş, təlim-tərbiyə məsələlərinə rəhbərlik məqsədi daşımışdır.

“Rəhbər”in materiallarını Firudin bəy Köçərli, Sultan Məcid Qənizadə, Mahmud bəy Mahmudbəyov, Mirzə Ələkbər Sabir, Abbas Səhhət, Süleyman bəy Əbdülrəhmanbəyov yazırdı.

“Rəhbər” mühüm ədəbi, elmi problemləri müzakirəyə çıxarır, orjinal bədii, publisist əsərlər və tərcümələr dərc edirdi. F.Köçərlinin “Ədəbiyyatımıza dair (“Seyid Əbülqasım Nəbati”, “Molla Vəli Vidadi”, “Molla Pənah Vaqifin və Qasım bəy Zakirin durnalara xitabən yazdıqları mürəbatı”)), S.M.Qənizadənin “Körpə uşaqlar tərbiyəsi”, M.Mahmudbəyovun “Məktəb işlərimiz”, “Bolqarıstan müəllimləri və məktəbləri”, S.K.-nin “Daşnaqsütün firqəsi”, Süleyman bəy Əbdülrəhmanbəyovun “Konstitusiyonalizm və ya məşrutəyi-naqisə, parlamentarizm” və s. elmi-kütləvi və publisist məqalələri, M.Mahmudbəyovun “Kərimabad şəhərinin rəisi”, C.Hacibəyovun “Nə üçün Kərim qaçaq oldu?” hekayələri, A.Səhhətin “Xəlifə və Qazi” tərcüməsi və s. mühüm tərbiyəvi və elmi məsələləri işıqlandırır.

“Kərimabad şəhərinin rəisi” hekayəsində qabardılan məsələ o dövrün cəmiyyətinin qadınlara olan yanaşmasını özündə əks etdirir. Məsumə qarının və on yeddi yaşlı qızının ianə almaq üçün şəhər rəisinin qapısında digər qadınlarla bir yerdə növbə gözləməsi, şəhər rəisi Murad ağanın Məsumə qarının qızına elçi düşməsi və yoxsulluq içində olan qadının qızını “satmağı” ilə var-dövlətə qovuşma xəyalı və el qınağı hekayənin əsas məzmununu təşkil edir. Hekayənin sonunda yazıçı oxucuya ümid yeri qoyur: “Sübh açıldı. Məsumə hələ də bir şey qət eləməmişdi. “Allah kərimdir”, - deyib, qızını götürüb gəldi rəisin qapısına. Hər halda fikrində tutmuşdu ki, qızından rızasız bir iş tutmasın.” (1.,s.67)

Bu kimi hekayələr istər uşaqlarımızın, istərsə də onların valideynlərinin tərbiyəsinin formalaşmasında mühüm yer tuturdu.

“Dəbistan” jurnalının bağlanmasıdan sonra üç il səkkiz ay ərzində Azərbaycanda ana dilində yalnız uşaqlara məxsus jurnal nəşr olunmadı. 1911-ci il noyabr ayının 29-da “Məktəb” jurnalının birinci nömrəsi nəşr edildi.

Birinci nömrəsində “İdarədən” başlığı altında verilən yazıda nəşir-redaktorlar məqsədlərindən və qarşılarında qoyduqları vəzifələr barədə yazırdılar:

“Bizim bu “Məktəb”i nəşr etməkdə məqsədimiz məktəb şagirdlərinin irəliləmələrinə acizənə bir xidmətdir. “Məktəb”i oxuyacaq şagirdlərin biliyi geniş bir dairə alarsa, o vaxtda biz də məqsədimizə yetişmiş oluruq. Buna görə uşaqları məktəbə həvəsləndirdikləri kimi, “Məktəb”i oxumağa da həvəsləndirmək ata və müəllimlərin vəzifəsidir.

Uşaqların əxlaqına, biliyinə kömək edən, onların əhval və həyatından bəhs edən, irəliləmələrinə səbəb olan hər cür mənfəətli yazılara “Məktəb”in səhifələri açıqdır” (1.,s.73).

“Məktəb”in proqramı da digər jurnallar kimi geniş və rəngarəng idi. Orada uşaqların inkişafına, müxtəlif elm sahələrinə dair bilikləri mənimsəmələrinə kömək edən dolğun yazılar, zəngin məlumatlar verilirdi. Onun hər nömrəsində didaktik, satirik şeirlər, mövzusu müxtəlif həyat sahələrindən alınmış hekayələr, xarici dillərdən edilən tərcümələr yer alırdı.

“Məktəb” uşaqların milli ruhda, xalq psixologiyasında, el adət-ənənələrinə uyğun tərbiyəsinə xüsusi diqqət yetirirdi.

Jurnalda dərc olunmuş hekayə və elmi yazılarda uşaqların vətənpərvər ruhda tərbiyə olunmaları, elmə, təhsilə həvəsli böyümələri, ana dili və ədəbiyyatımıza hörmət etmələri əsas məqsəd idi.

“Sərsəm kişi, yaxud bir ovuc, yarım ovuc”, “Rzanın qutusu”, “Qorxaq göz böyük olar”, “Zülmün cəzası”, “Can verən şir”, “Hər kəs mərhəmətli olmalıdır”, “Rəhmdil İlyas”, “Vətən hamıya əzizdir.”, “Üç molla”, “Oduçu Səməd”, “Düşmən” kimi hekayələr məktəbliləri mərhəmətli, humanist, vətənpərvər, insanlığa məhəbbət aspektində tərbiyə edirdi.

“İbtidai və Rüşdiyyə məktəb dərslikləri”, “Məktəblərdə türk dili”, “Ədəbiyyatımız” başlıqlı yazılarda jurnal azərbaycanlıların təhsil tarixi, ədəbiyyatı və ana dili ilə bağlı məlumatlar verirdi.

“Məktəblərdə türk dili” məqaləsində yazılırdı: “Biz daim çalışmalıyıq ki, əfkari-ümumiyyə oyansın. Əhali, millət yeni və məqbul təriqlərdən, məsləklərdən qaçılmasınlar, çəkinməsinlər. Elm və maarifə doğru yerisinlər. Zaman və əsrə müvafiq hala girməyə təlaş etsinlər. Nifaq və təəssübü özlərinə yaxın qoymasınlar, rəva görməsinlər”.

Bu məqalədə qeyd olunmuş fikirlərdə belə qənaətə gəlmək olar ki, tədris proqramı bir dil üzrə aparılmadığından və fərqli məktəblərdə müxtəlif dərsliklərdən istifadə olunduğundan tədris prosesi dolaşlıq hal almışdır. Buna görə də türk dilinin tədrisi məktəblərdə vacibdir.

“Məktəb” jurnalının “Ədəbiyyatımız” başlıqlı yazısında qeyd olunmuşdu ki, bütün xalqların öz ana dilində ədəbiyyatları mövcuddur. Hansı xalq elmdə və təhsildə üstündür, onların ədəbiyyatı da mükəmməldir. Yazıda bildirilir ki, özümüzün mükəmməl ədiblərimiz olduğu halda, biz İran həcvlərini şagirdlərə tədris edirik ki, bu da şagirdlərimizə xeyirdən çox ziyan gətirir. Sərt şəkildə bu hal tənqid olunur:

“Bizim əllərimizdə olan kitablar İranın həcviyyat və şagirdlərə əl verməyən kitablardır. Raci, “Fərhad-Şirin”, “Nuşafərin” və sairələri. Bu kitabların İslam balalarına zərərdən savay nəfləri yoxdur. Məgər biz Azərbaycan türklərinin heç bir milli şairlərimiz və nəşirlərimiz yoxdur ki, onlar təzə üsul ilə öz məcmuələrini İslam çocuqlarına töhfə göndərərlər? Və var, yox olan şairlərimizdən hətta Füzuli kimi ədib və ustad şairlərimizdən əsla xəbərimiz yoxdur. Və aya, bizim də qeyri-millətlərinki kimi ədib və mahir ustadlarımız vardır ya yox? Heç kəs bundan baxəbər deyildir. Biz yazıq millət balalarına lazımdır kitab! Təlim kitabları, nəinki həcviyyat! Ar olsun biz millətə ki, rus missionerləri bizdən ötrü kitablar cəm edirdilər. Çernyayevskilər və Smirnovlar! Ar olsun! (1.,s.122)

Ümumiyyətlə, inkişaf etmiş xalq formalaşdırmaq üçün onun gələcəyi olan nəsli düzgün yetişdirmək vacibdir. Təmali düzgün qoyulmuş bir cəmiyyətin inkişafı danılmazdır. Bu mətbu orqanların da əsas məqsədi Azərbaycan xalqının digər elmdə və təhsildə üst pillələrdə olan xalqlardan geri qalmasını təbliğ etmək idi. Buna görə də müəllimlər və valideynlər əhəmiyyətli dərəcədə ciddi bir vəzifəni yerinə yetirməyə cəhd etməli idilər.

İrəvan seminariyasının ikinci sinif şagirdi Əkbər Əkbərov “İrşad” qəzetinin 1906, 14 avqust, 191-ci sayında “Müəllimlər ictimaiyyətinə dair” başlıqlı yazıda bu barədə geniş və izahlı məlumat verirdi:

“Bakıda 15 avqustda vəqə olan müəllimlər ictimainə dair hər kəsi öz fikir və təsəvvüratını izhar etməkdə hürr və azad bildiyimdən mən dəxi bu xüsusi sətirləri yazmağa cürət edirəm.

Talibi-gövhər olan qəvvas canından keçər,
Könlü lölə istəyən qəlbin edə dərya gərək.

Seyid Əzim Şirvani.

Tərbiyəyi-ətfalın nə dərəcədə olan əhəmiyyəti cümləyə günəş kimi məlum və aşikardır. Onun üçün millət balalarının tərbiyəyi-əfkar və təhzibi-əxlaq etmələri məqsədilə cümlə millətlərin ərbbə-həmiyyət və mərifət tərəfindən indiyə qədər neçə-neçə kitablar, ətfala dair jurnallar nəşr etməkdədirlər. Çünki avropalılar bunu yaxşı bilirlər ki, ətfalın hüsni-tərbiyələrinə xidmət edəcək risalələr nə qədər çox olsa, o qədər uşaqlar onlardan nəfərdar olurlar. Amma biz, Azərbaycan türklərində bu tövr yazılmış kütubi-əxlaqiyyə, fənniyə və həkmiyələrin bulunmaması bizləri qeyrilərdən nə qədər geridə qoyur. Cümləyə məlumdur, əcnəbilərin uşaqları boş vaxtlarını bu tövr kitabları oxumağa sərf edib, onlardan layiqincə nəfərdar olurlar. Bu kitablar əvvəlcə gülmalı və mahiranə düzülmüş nağıl və hekayələrdən olub, getdikcə ədəbi və fənni və qeyrilərinə çatırlar. Bunların (kitabların) müsəvvər olması uşaqları artıq dərəcədə kitaba mail edər. Və gah vaxt ilə həvəsə gətirər ki, uşaqların yemək, içmək, oynamaq yadlarından çıxır. Bizlərin uşaqları isə boş vaxtlarını heç bir nəfi olmayan işlərdə keçirirlər. Bizim millət qeydinə qalanlarımız həmiyyət və qeyrət edib, böylə kitablar meydana gətirsələr, ola bilər ki, bizlər də qeyrilər kimi vaxtımızı bu günə kitabların oxumasına sərf edək. Bu cür kitabların meydana gəlməsinə səbəb iki adam ola bilər. Əvvəlcə, sahibi-kamal və mərifətli mühərrirlərimiz, katiblərimiz, ikinci həmiyyətli dövlətlilərimiz.”

XX əsrin Azərbaycan cəmiyyətində təhsil problemləri qabarıq şəkildə özünü biruzə edirdi. Biz bu nümunələri o vaxtın mətbu-orqanlarından görürük. Bu dövrdə azərbaycanlıların mütaliəsində olan ərəb-fars məktəb kitabları və uşaq ədəbiyyatı nümunələri həm cəmiyyətcə, həm də keyfiyyətcə istənilən səviyyədə deyildi. Onların məzmunu məktəblilərin anlaq səviyyəsinə uyğun deyildi. Məktəb və mədrəsələrdə “Quran”dan, Sədinin “Bustan” və “Gülüstan”ından, Hafizin “Divan”ından, “Qəhrəmanmə”, “Nanü-halva”, “Hüseyni-kürdi”, “Sərbaz”, “Duzdü qazi”, “Bəxtiarnamə”, “Camei-Abbas”, “Tarixi-Nadir”, “Tarixi-möcmə” və s. müxəlif tipli kitablardan tədrisə istifadə olunurdu.

Ərəblərin və farsların uşaqlara məxsus ədəbiyyatı çox kasad idi. Lakin buna baxmayaraq, hakim dövlətlər bunları ustalıqla azərbaycanlı uşaqların mənəvi həyatının müxtəlif sahələrinə şamil etmişdilər. Fars məktəb ədəbiyyatının ziyanı ancaq bununla məhdudlaşmırdı. Zaman dəyişilib inkişaf edirdi. Lakin xalqın mənəvi qida mənbələri tarixin müxtəlif mərhələlərində, müxtəlif ideoloji axınların təsiri altında yaradılan yarı dünyəvi, yarı dini, yarı mistik mündəricəli kitabların dairəsində məhdudlaşıb qalırdı. Onlar inkişaf edən dünyada cərəyan edən hadisələrə ərəb-fars müəlliflərin gözü ilə baxırdılar. Bu da öz növbəsində xalqın tərəqqisini ləngidir, kökündən qopub ayrı düşməsinə səbəb olurdu.

Bütün bunlar gənc nəslin təhsil alması və düzgün tərbiyə olunması üçün çalışan maarifçilərimizin önündə dayanan sədlər idi. O dövrün qəlibləşmiş ictimai şüurunu yeniləmək o qədər də asan deyildi. Bu yolda mübarizə aparan mütəfəkkirlərimizin inadı və xalqın gələcəyinə olan ümidi intibahın təməllərini atmışdı. Yeni tipli məktəblərin açılması, vahid dil - ana dilinə olan yanaşmanın dəyişilməsi, dərslərlərin nəşr olunması, ana dilli mətbu orqanların yaradılması, uşaq ədəbiyyatının inkişafı cəmiyyətin işıqlı gələcəyini təşkil edəcək uşaqların, məktəblilərin təlim-

tərbiyəsinə güclü təsir etmiş, daim inkişafda olan dünya hadisələrindən xəbərdar olmalarına, yeni dünyaya inteqrasiya olunan cəmiyyət yaratmalarına vəsilə olmuşlardır.

Nəticə etibarlı ilə deyə bilərik ki, “Dəbistan”, “Məktəb” və “Rəhbər” jurnallarında nəşr olunan nəsr nümunələri uşaqların təlim-tərbiyəsinə öz bəhrəsini vermiş, onların əqli və mənəvi cəhətdən formalaşmasına müsbət təsirini göstərmişdir.

Ədəbiyyat :

1. “Azərbaycan Uşaq ədəbiyyatı müntəxəbatı (XIX-XX əsrlər)” II cild
Bakı-2002
2. Əjdər Ağayev “Pedaqoji fikrimiz, dünənimiz, bugünümüz” Bakı - 2000
3. Q.Namazov “Azərbaycan Uşaq ədəbiyyatı” Bakı-2007

S.Muradzadeh

The issues of upbringing in the publication of the magazines “Dabistan”, “Rahbar”, “Maktab”

Summary

The journals "Dabistan", "Rahbar", "Maktab" were the first Azerbaijani child press agencies published in the early 20th centuries. These press agencies were great importance in growing and educating of the young generation. The great majority of works printed on the pages of the journals were dedicated to instructive education issues. The great majority of those journal colleagues were famous writers and teachers of their time. Of course, they preferred more to write about science, school and education in their works. This feature reflected in prose patterns as well as in poetic works printed in those journals. As we know children's literature is written in accordance with the age of children. This issue was also emphasized in literary examples published in children's press agencies.

Moral and didactic stories, translations from world literature and scientific articles published in the program of “Dabistan”, “Rahbar” and “Maktab” press agencies have reinforced the aspect of school attendance and contributed to the correct assessment of them. As it turned out, they were important issues for the upbringing of the growing young generations. As a rule, upbringing and moral issues were disseminating in prose works. Presenting the contents of a series of historical events to readers through prose works familiarizes them with history and induces to take notes of it. Translation from examples of world literature provided a broader approach to education issues. One of the issues raised in prose works was the national identity and national language that was widely dealt with in the article. Such issues were important in forming the education of our children and their parents.

Key words: journals, school, prose works, upbringing issues, moral values

Вопросы воспитания в прозе журналов "Дабистан", "Рахбар", "Мактаб"

Резюме

Журналы “Дабистан” , “Мектеб” и “Рехбер” изданные в начале XX века были первой детской прессой Азербайджана. Эта пресса сыграла важную роль в воспитании подрастающего поколения. Большинство статей на страницах журнала были посвящены воспитанию и образованию. А так же большинство авторов этих статей были известные писатели и учителя того времени. Они в своих статьях предпочитали писать о проблемах науки , школ и образования. Этот аспект нашел отражение в прозаических высказываниях, а также в поэтических произведениях, опубликованных в этих журналах. Как нам известно, детская литература пишется по возрастной категории детей. Литературные примеры, опубликованные в агентствах детской прессы, также относятся к этим категориям. "Дабистан", "Рахбар" и "Мактаб" в программе этой прессы этические и дидактические рассказы, переводы из мировой литературы и научных статей расширили аспект подхода к событиям учеников и сделали их склонными к их правильной оценке. Как видите, это были важные вопросы для воспитания подрастающего поколения. В публикациях так же как правило рассказывалось о проблемах воспитания и нравственности .Публикация некоторых исторических событий не только давала людям возможность узнать больше о истории но и призывало брать с нее пример. Перевод с примеров мировой литературы обеспечил более широкий подход к вопросам образования. Еще один вопрос рассматриваемый в прозаических произведениях эта национальная идентичность и национальный язык что широко отражено в статье. Такие вопросы были важны в формировании воспитания детей и их родителей.

Ключевые слова: журналы, школа, прозаические произведения, проблемы воспитания, нравственные ценности

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 25.03.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 13.04.2019

Filologiya elmləri doktoru, professor İslam Qəribli tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.